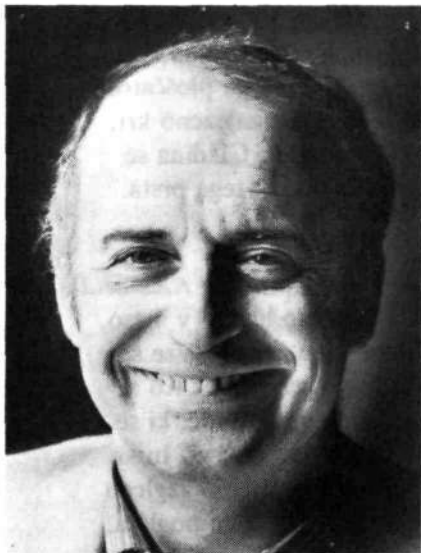

Žarko
Petan

Avdicija

Osebe:
IGRALEC
IGRALKA
MLADENIČ
MLADENKA

Prizorišče je čakalnica; nekaj stolov, miza, na njej so časopisi, revije; zidovi so goli. Mogočna vrata, prevelika za neugledno in skromno opremljeno čakalnico, peljejo v sosednji prostor, najbrž v zdravniško

ordinacijo ali pisarno. Na enem izmed stolov sedi IGRALKA, plete. To je zelo stara ženska, vendar njeni mršavi prsti spretno in hitro obračajo pletilke. Njene ugasle oči se včasih živahno zaiskrijo ali pa je to samo odsev poševne svetlobe, ki prihaja skozi okno visoko pod stropom... Dolgo časa se ne zgodi ničesar. Slišati je samo tiktakanje velike stenske ure, ki je prav tako kakor vrata predimenzionirana za ta prostor, ki deluje moreče.

Vstopi IGRALEC. To je zelo star možakar, napravljen v ponošeno, nekoliko preveliko obleko zastarelega kroja, ki je bila pred leti zelo elegantna. Namesto pozdrava nekaj zamrmra skozi zobe. Sede daleč proč od igralka, a se že čez nekaj trenutkov dvigne, gre do vrat, ki vodijo v sosednji prostor. Natanko si jih ogleduje. Prisloni uho k vratom, prisluškuje... Očitno ga zelo zanima, kaj se dogaja v sosednjem prostoru. Pokuka skozi ključavnico, vendar ne vidi ničesar, ker je z druge strani ključ v vratih. Nezadovoljen je z rezultatom opazovanja in se živčno sprehaja po čakalnici. Pokašljuje, mrmra nerazumljive besede, pljuva v robec, vehementno krili z rokami. Slednjič se ustavi pred igralko; ta je ves ta čas zbrano pletla, ne da bi se zmenila za neprijaznega prišleka, ki se je trudil, da bi zbudil njeno zanimanje. Igralec neskončno dolgo bolšči vanjo, kakor da bi jo hotel hipnotizirati. Slednjič spregovori.

IGRALEC: Ste bili prvi tukaj...? Vprašal sem vas, ali čakate, da pridete na vrsto?

IGRALKA: Nobene vrste ne vidim. Za vrsto so potrebni najmanj trije.

IGRALEC: Se pravi, da ne čakate. Kaj počnete tukaj, če ne čakate?

IGRALKA: Čakam...

IGRALEC: Sprašujem vas, ali je šel kdo tja noter? (*z roko pokaže na velikanska vrata*)

IGRALKA: Mislim, da ne.

IGRALEC: Mislite ali veste zagotovo?

IGRALKA: Vem... zagotovo.

IGRALEC: Ste potrkali na vrata?

IGRALKA: Nisem...

IGRALEC: Tu je kleč! Morali bi potrkati... Zelo verjetno so vrata odprta, se pravi odklenjena... Če želite, bom jaz, namesto vas... Da se razumeva... vi ste bili prvi tukaj... no, na vsak način pred menoj... Ne nameravam vas izriniti iz vrste... Jaz sem za red in disciplino... vedno in povsod... Danes vladata na svetu kaos in anarhija... Rad bi vam naredil uslugo... se razume, brez kompenzacije... Saj dovolite...

(igralec gre k vratom, narahlo potrka, nihče se ne oglasi. Pritisne na kljuko, vrata so zaklenjena. Igralec potrka še enkrat, tokrat močneje. Spet nobenega odgovora. Igralec stisne roko v pest. Pripravlja se, da bo s pestjo butnil ob vrata, zamahne z roko... Tedaj slišimo Glas iz zvočnika.)

GLAS: *(govori suho, z nekakšnim neprijetnim metalnim prizvokom, kot bi govoril avtomat, ne pa živ človek)*

Uradno obvestilo, namenjeno kandidatki številka ena in kandidatu številka ena... Obema se od srca zahvaljujemo, ker sta se ljubeznivo odzvala našemu vabilu in prišla na avdicijo... Ponujamo vama izjemno pomembni vlogi, s katerima naj bi ustrezno sklenila nadvse uspešni umetniški karieri... Z omenjenima vlogama – z njima vaju bomo seznanili pozneje – se vama obeta zmagoslavni comeback na deske, ki so ves svet... Spričo pomembnosti avdicije vaju prosimo za kanček potrpežljivosti in za razumevanje... Prav kmalu se bomo spet oglašili...

IGRALEC: Ste slišali!... Kandidat številka ena... Slutil sem, da gre za pomembno reč. Kar petkrat so me vabili, dvakrat pisno, izjemno kultivirano za današnji zbežljani čas... Spoštovani... prosimo vas... se priporočamo... poklon... in tako naprej v tem slogu... dvakrat pa po telefonu. Veste, nikoli se načelno ne odzovem prvemu vabilu, kvečjemu tretjemu, tako jim dam takoj vedeti, s kom imajo opraviti, da nisem kdorsižebodi, da sem nekdo... Naj čakajo, naj se živcirajo... časa imam na pretek... Tudi Mussolini je tako počel...

IGRALKA: Kateri Mussolini? Ali mislite...

IGRALEC: Seveda, Duce, vodja črnosrajčnikov... *(zapoje)* Giovinezza, giovinezza... Priznam, priznam, bil je klavrn politik, ampak imeniten igralec, polnokrven histrion... Malce patetičen, včasih celo neprijetno groteskno larmoyanten, kakršni so pač Lahi, ampak prodoren, zelo prodoren. In samo to šteje v našem poklicu – prodornost... Mene je vedno spominjal na Totòja... Se čudite, kaj? Ja, na filmskega komika Totòja. Ista naprej štrleča čeljust, isti zaboden pogled, isti učinek...

IGRALKA: Če me spomin še ni povsem zapustil, je bil Mussolini nemaren debeluh, Totò pa droben kakor pišče...

IGRALEC: Mussolini je bil napihnjen, napihnjen od napuha. Če bi mu

vamp predrli z iglo, bi hipoma zlezal skupaj kakor preluknjan balon... pffff... Ko danes gledamo stare medvojne filmske tehnike in vidimo, kako se Mussolini spakuje in se usti »vinceremo!«, se mu seveda zaničljivo posmihamo, ampak takrat, pred petdesetimi leti, nikomur ni bilo do smeha, bali so se ga... Veste, da je namenoma zamujal na fašistična zborovanja. Množico je načrtno pustil, da se je pekla na ognju nestrpnosti. Ko je bila napetost že nevzdržna in je kazalo, da se bo togotnost ljudi razlila čez rob, se je nenadoma pojavil kot *deux ex machina* na kakšnem vzvišenem mestu, na visokem odru ali še raje na balkonu kakšne renesančne palače... Ljubil je teatske efekte. Užival je, če je gledal na publiko od zgoraj... von oben hinunter... s ptičje perspektive... Od zgoraj so bili videti gledalci čisto majčkenci, neznamni... Takšni... *(pokaže z dvema prstoma, kako majhni so se mu zdeli gledalci)* In kako je znal govoriti! Čudovito!... Ni vedno samo robantil in se repenčil. O, ne! Včasih je znižal glas v komaj slišen šepet... *sotto voce*... besede je naphal s pristnim čustvom, ki bi mu nasedla še tako pretkana deklina... Priznam, da je v čustvovanju nemalokrat pretiraval, šel je pač malo čez, zdrsnil je v ceneno slinavost. Saj vendar vemo, kakšni so Lah, na veliko se razmetujejo z emocijami... Nekoč je Mussolini zaupal nekemu časnikarju, to je bilo že po padcu fašizma v letu triinštirideset, v času tako imenovane republike Salò, nemara je takrat že podzavestno čutil, da se približuje neslavnemu koncu... *La commedia è finita!*... Bližina smrti, ki se je je neznansko bal, je naredila iz njega cinika... Torej tisti nesramni časnikar ga je pobaral, kako mu je uspevalo tako suvereno obvladovati publiko... Veste, kaj mu je odgovoril ta komedijant par excellence?! Nikoli ne boste uganili, pa če ugibate magari do jutri jutraj... Rekel je, ko stopim na govorniški oder, si rečem: ljudje, ki te bodo poslušali, so ordinarni bebeci, slaboumneži in debili... In nemudoma se metulj v želodcu umiri... Veste, tako pravijo Angleži tremi: metulj v želodcu... Posrečeno povedano, a ne?... Metulj v želodcu... Pred vsakim nastopom se prebudi ta prekleti metulj. Kot obseden buta s svojimi svilenimi krilci ob občutljive stene mojega želodca... bum... bum... bum... Kot bi se kdo v okovanih gojzaricah sprehajal v meni... Za ponoret mi je hudo... Begam po hodnikih za odrom od garderobe do stranišča in spet nazaj v garderobo... A brž ko stopim na oder in prisluhnem vibriranju vznemirjenih gledalcev v dvorani, ki so napeti kot strune, se mahoma umirim. Ko spregovorim prvo besedo, me trema mine, kot bi kdo z enim samim dobro merjenim udarcem pokončal metulja v želodcu... Veste, ta občutek je nekaj veličastnega, čudovitega... Mislim na občutek, ko pritegneš nase pozornost vseh, ko jih primeš za srce... Počutiš se kakor stvarnik, preden se je lotil ustvarjanja sveta...

IGRALKA: In kje je pri tem čudežu kreativnosti partner?

IGRALEC: Kakšen partner? O kom govorite?

IGRALKA: Govorili ste ves čas samo o sebi in o publiku, se pravi o tesnem

odnosu med občinstvom in vami oziroma med vami in občinstvom. O partnerju pa niste črhnil niti besedice, kot da ga sploh ni na odru. Ali nastopate samo v monodramah?

IGRALEC: Kje pa! Monodrame so onanija! Sem ansambelski igralec, potrebujem partnerja, se pravi partnerico, na odru potrebujem poslušalca... Sem prvak... prvi med enakimi, če hočete... Na Stanislavskega in na njegovo teorijo »ni velikih in malih igralcev, so samo velike in male vloge« ne dam piškavega boba... Jaz sem igral glavne vloge: Hamleta, kralja Leara, Romea, Macbetha, Riharda tretjega, Raskolnikova... Ah, Raskolnikov... *(brez premora preide v monolog)* Že dolgo se nisem z nikomer pogovarjal, Sonja... Zdaj me zelo boli glava... Ne, Sonja, ni to! Raje... reciva, da sem ambiciozen, zavisten, hudoben, podel in maščevalen... Ves čas sem razmišljal... spraševal sem se: zakaj si tako neumen, če so drugi neumni in če vem, da so neumni, zakaj sam nočem biti pametnejši? In zdaj vem, Sonja, tisti, ki je močan in trden po duhu in razumu, tisti je njihov vladar. Kdor si veliko upa, mu dajejo prav. Kdor zna pljuvati na velike stvari, ta je njihov zakonodajalec, kdor pa si upa več kot vsi drugi, ima tudi bolj prav! Takrat sem razumel, Sonja, da gre oblast samo tistemu v roke, ki si upa seči po njej in jo vzeti. Samo en, samo en pogoj je obvezen: dovolj je, da se opogumiš... Jaz sem si želel, da bi imel dovolj poguma, in sem ubil. Hotel sem samo imeti dovolj poguma, Sonja, to je edini razlog! Vso, vso muko spraševanja sem prestal, Sonja, in zaželel sem si, da bi se je otesel, da bi odvrget breme s sebe in zaželel sem si, da bi ubil zase, samo zase. Moral sem vedeti, čimprej vedeti, ali sem uš kot vsi drugi ali sem mogoče človek? Ali sem trepetajoča kultura ali pa imam pravico... ubijati... Ampak, kako sem ubil? Se tako ubije? Sem ubil starko? Sebe sem ubil, ne pa njo. Kar tako, naenkrat sem se za zmeraj zatolkel... Tisto staro pa je ubil hudič, ne jaz... hudič, ne jaz...

IGRALKA: *(zaploska)*

IGRALEC: Ali se ga bom sploh kdaj znebil?

IGRALKA: Bili ste enkratni... zares... prevzeli ste me...

IGRALEC: Raskolnikov je bila moja najljubša vloga... no, ena izmed treh najljubših: Hamlet, Macbeth, Raskolnikov... Nikoli se nisem mogel opredeliti za vrstni red... Še danes vam lahko povem besedilo Raskolnikova od prve do zadnje replike z iztočnicami vred... Potem sem si ob oknu dolgo in natančno ogledoval sekuro... Nobenih sledov ni bilo... Pri Dostojevskem so pavze... premori med besedami in stavki... odločilne. Njegovi romani so pravzaprav drame, dialog je vseskozi eksploziven, udar na udar, kot bi se dvobojevali, ne pa pogovarjali... Ta padavičar, ki je nekajkrat zrl smrti iz oči v oči, je spoznal globočino človeške duše, s pravo strastjo je raziskoval njene najbolj skrite koticke, ril je po umazaniji... Raskolnikova, Rogožina, Dimitrija Karamazova ne smeš igrati s tem... *(pokaže na svojo glavo)*... še manj s tem... *(položi roko na srce)*... pač pa samo s tem... *(pokaže*

na trebuh) ... ja, s trebuhom ... Veste, kje prebiva znamenita slovan-ska duša ...? Tu ... na pol poti med želodcem ... in jajci ... Oproščam se, milostiva, drugega finejšega izraza za ta žlahtni simbol moškosti ne poznam ... Pardonnez-moi, madame ... Še enkrat se oproščam ... *(igralec spet sede. Kaže, da ga je ta dolga, utrujajoča pripoved povsem izčrpala. Sedi in odsotno zre predse.)*

IGRALEC: *(po dolgem premoru)* Ali tudi vi čakate na avdicijo?

IGRALKA: Seveda ...

IGRALEC: Se pravi, da ste igralka?

IGRALKA: Ja.

IGRALEC: Poklicna?

IGRALKA: Že več kot štirideset let.

IGRALEC: Domnevam, da ste zdaj v penziji?

IGRALKA: Igralec se nikoli ne upokoji.

IGRALEC: Strinjam se ... Požvižgam se na penzijo! Pomnim, da sem kot tridesetletni mladenič igral pogoltnega Juda Shylocka. Moral sem se našemiti v starca. Prilepil sem si z mastiksom neurejeno brado, pobelil lase s pudrom, iz gume sem si naredil kljukast nos. Ure in ure sem se vadil v sključeni hoji, z nogami sem podrsaval po tleh, kakor človek, ki ga tare putika ... Zdaj, ko sem se postaral, ko bi lahko igral Shylocka brez maske, pa mi nihče ne ponudi te grandiozne vloge ... To je skrajno krivično ... Čudno, da vas ne poznam ... Kje ste igrali?

IGRALKA: V teatru.

IGRALEC: Katerem?

IGRALKA: Vsepovsod pomalem. Veliko sem gostovala naokrog ...

IGRALEC: Zato vas ne poznam. Veste, imam odličen spomin za obraze ... in za glasove. V radijskih igrah prepoznam igralce po glasovih ... Zadnje čase ne zahajam več v gledališče, televizije nimam, zato pa poslušam radio ... Zdi se mi, da midva nisva iz iste generacije, hočem reči, da nisva spala skupaj ...

IGRALKA: Prosim!

IGRALEC: Oprostite, približno tako je rekel Georg Marthi v igri Kdo se boji Virginije Woolf ... Vi ste nekaj let starejši.

IGRALKA: Starejša! Od koga?

IGRALEC: Od mene.

IGRALKA: Od vas sem deset let mlajša, najmanj deset!

IGRALEC: Nikar se ne jezite ... Oprostite ... pardonnez-moi, madame ... Ženske se ne starajo, ampak medijo ...

IGRALKA: Še malo nisem omledna in še manj mehka. Povsod sem čvrsta ... Predvsem pa sem trdnega zdravja.

IGRALEC: O, da bi to prečvrsto se meso raztajalo in razpustilo v roso ...

IGRALKA: Prosim ...?

IGRALEC: Tako pravi Hamlet v monologu o samomoru ... Ste pa res trdnega zdravja, se vam vidi ... Kaj za božjo voljo počenjajo toliko časa?! *(šepetaje)* Prepričan sem, da naju skozi skrito lino v steni nenehno opazujejo. Najbolje bo, da molčiva ... Ste za to?

IGRALKA: (*prikima*)

IGRALEC: (*po kratkem premoru igralec odigra nekakšno pantomimo, v kateri skuša dopovedati igralki, da sta jo dobro zagodla neznanim opazovalcem. Na koncu igralec bruhne v zadržan smeh...*)

IGRALKA: (*šepetaje*) Ste prepričani, da naju zdaj ne gleda, da naju nadzoruje?

IGRALEC: Kdo? O kom govorite?

IGRALKA: (*še vedno šepetaje*) Božje oko...

IGRALEC: Aja, seveda...

IGRALKA: Povsod pričujoče... Božjemu očesu ne ubežiš, pred njim se ne skriješ...

GLAS: Uradno obvestilo...

IGRALKA: Slišite...

GLAS: Nemudoma se pripravite za avdicijo... Kandidatka številka ena bo opravila preizkus v vlogi Julije iz Shakespearove tragedije Romeo in Julija... Kandidat številka ena bo nastopil v vlogi Romea, prav tako iz Shakespearove tragedije Romeo in Julija... Za pripravo imata oba kandidata omejen čas... Za nastop si lahko izbereta poljuben prizor... Kmalu se spet oglasimo...

IGRALEC: Romea naj bi igral! Ta je pa debela!

IGRALKA: In jaz naj bi bila Julija!

IGRALEC: Ali menijo, da bova nastopila skupaj... kot partnerja?

IGRALKA: Najbrž.

IGRALEC: Saj to vendar ni mogoče!

IGRALKA: Mislite, da sem prestara za Julijo?

IGRALEC: Ne... Sploh ne... čeprav...

IGRALKA: Čeprav kaj?

IGRALEC: Čeprav je imela Julija po Shakespearu komaj trinajst let.

IGRALKA: Štirinajst!

IGRALEC: No, pa štirinajst! Eno leto ne igra nobene vloge.

IGRALKA: Znamenita balerina Ana Pavlova je plesala v vlogah mladostnic, ko jih je imela skoraj šestdeset. Poleg tega so dekleta v renesansi hitreje dozorela v žene.

IGRALEC: Dandanes se jim to posreči še prej.

IGRALKA: Kaj ste hoteli reči s tem?

IGRALEC: Nič... Nimava mnogo časa. Pripraviti se morava za nastop, vaditi... Ali ste morda že kdaj prej igrali Julijo?

IGRALKA: Sem.

IGRALEC: Kdaj?

IGRALKA: Od takrat je minilo že nekaj let.

IGRALEC: To je dobro. Tudi jaz sem že bil Romeo. Pred koliko leti ste bili Julija?

IGRALKA: Ali je to sploh pomembno?

IGRALEC: Ženska nečimernost... Izbrati morava prizor, ki ga bova pripravila za avdicijo... Katerega predlagate?

IGRALKA: Balkonski prizor je najbolj znan.

IGRALEC: Pa tudi najbolj obrabljen. Gotovo pričakujejo, da se bova odločila prav za tega. Presenetiti jih morava.

IGRALKA: Kako?

IGRALEC: Tako, da bova zaigrala prizor, ki si ga nihče ne bi izbral...

Prvo srečanje med Romeom in Julijo na plesu pri Capuletovih...

Ne... ne, ta prizor je slab... dolgovezen... Nič se ne zgodi...

IGRALKA: Pač, zgodi se ljubezen na prvi pogled...

IGRALEC: Dolgčas! V prizoru ni nobene dramske napetosti, ni dovolj zanimive snovi.

IGRALKA: Kateri prizor bi bil po vašem bolj primeren?

IGRALEC: Ne vem... Vsi prizori Romea in Julije so šibki. Sploh je Romeo najslabša Shakespearova vloga. Ta fant samo leporeči in vzdihuje. Veliko bolj sta zanimiva... na primer... no, kako se že imenuje... Kako se imenuje tvoj bratranec?

IGRALKA: Mislite Petra ali Metoda? Od kod poznate mojega bratranca?

IGRALEC: Bratranec iz igre, Julijin bratranec... Tisti razboritež... ne morem se spomniti njegovega imena.

IGRALKA: A mislite Tybalta?

IGRALEC: Seveda, Tybalt! To je hvaležna vloga; laže je igrati hudobneže kakor ljubimce. Ali... ali Romeov prijatelj... no, tisti, ki ga Tybalt umori...

IGRALKA: Mercutio...

IGRALEC: Kako ta Mercutio zafrkne Tybalta...

IGRALKA: Z mečem?

IGRALEC: Z jezikom... Ali bi prijeli... Kaj naj bi že prijel?... No, ali bi prijeli...

IGRALKA: (*zaigra*) Ali bi prijeli svoj meč za ušesa in ga potegnili iz nožnic? Le ročno, drugače boste imeli mojega okoli ušes, preden bo vaš zunaj...

IGRALEC: To, ja to... Ali bi prijeli svoj meč za ročaj in ga potegnili...

IGRALKA: Prijeli svoj meč ZA UŠESA...

IGRALEC: Saj je vseeno, za ušesa ali za ročaj!... Pomnim angleškega Mercutia... iz londonske predstave, ki je gostovala pri nas... Njegova smrt je bila pretresljiva... Mercutio umira, njegovi prijatelji pa mislijo, da se šali kakor vedno. Drug za drugim odhajajo z odra, Mercutio pa se bori s smrtjo... Kliče jih, vendar so oni prepričani, da se spreneveda. Zato se zanj sploh ne zmenijo. Umre zapuščen od vseh... Ko se vrnejo na oder, je že mrtev... Odličen režijski domislek!... K vragu vse!

IGRALKA: K vragu vajini hiši!

IGRALEC: K vragu... vajini hiši! Zaradi njiju zdaj sem hrana črvom... Ti si odlična suflerka. S tvojo pomočjo bi zaigral Mercutia in... in...

IGRALKA: A Romea?

IGRALEC: Ne! Počakaj, ne sili vame, takoj se bom spomnil...

IGRALKA: Tybalta...?

IGRALEC: Tako je, Tybalta!

IGRALKA: Meni pa je bil najbolj všeč češki pater Lorenzo. Tega frančiškana so pri nas igrali starejši kolegi kot senilneža ali mevžo, ki se ukvarja samo s svojimi cveticami... tragedijo sproži zavoljo svoje neumnosti... Češki Lorenzo pa je bil vitalen možakar, spletkar in prekanjenec, upre se oblasti, zato mu pride na misel, da bo pomagal nesrečnima zaljubljenecema... Še zdaj slišim, kako je povedal monolog v prvem nastopu, preden ga Romeo prvič obiše...

Življenje mati, zemlja mu je grob;
iz nje spet vznikne, kar je šlo v pokop;
in kar otrok iz nje naročja vzklije,
vse ji na materinskih prsih pije; nekteri po krepostih so odlični,
brez vrednosti nobeden, vsi različni...

Iz njegovih besed je bilo čutiti neizmerno življenjsko modrost in hkrati možato odločnost. Bil je pravi upornik zoper oblast. Renesančni človek iz krvi in mesa, širokih pogledov in velikopotezen... Zelo mi je bil všeč. Bil je lep moški...

IGRALEC: Kje ste videli tega lepotca? v Pragi?

IGRALKA: Ne, v Ljubljani... Pred leti je gostovalo Narodno divadlo pri nas... Se ne spominjate?

IGRALEC: Sploh ne.

IGRALKA: Znameniti Krejča je bil režiser...

IGRALEC: Krejča... Ne poznam ga, še nikoli nisem slišal zanj, se pravi, da ni bil dosti prida, sploh pa so Čehi omledni igralci, brez temperameta so, kakor megla se vlečejo po odru... Shakespeara znajo igrati samo Angleži... in seveda Slovenci, nekateri... Hahaha...

IGRALKA: Kaj je tako smešnega?

IGRALEC: Hahahaha...

IGRALKA: Povejte mi, da se bom še jaz smejala.

IGRALEC: Hahahaha...

IGRALKA: Je v zvezi z Romeom in Julijo?

IGRALEC: V določenem smislu je... Hahaha...

IGRALKA: Boste povedali...

IGRALEC: Ko sem pred leti... no, predavnimi leti, igral Romea, sem bil do ušes zaljubljen v Julijo, mislim zares zaljubljen. Pa tudi ona je bila zagreta zame. Bila sva mlada, rada sva se imela, v najini igri ni bilo meje med resničnostjo in videzom; bila sva hkrati Romeo in Julija ter Slavko in... pozabil sem, kako ji je bilo ime. Sicer pa to sploh ni pomembno.

IGRALKA: Seveda: ni... Nadaljujte...

IGRALEC: Bila sva sredi ljubezenskega prizora, tistega, ko se Romeo poslavlja od Julije... Kako že gre...?

IGRALKA: Kaj hočeš stran? Saj ni še blizu dan: saj to je slavec bil in ne škrganec...

IGRALEC: Bil je škrganec... in tako naprej. Torej med tem prizorom sva se tako vživela v najini vlogi, se pravi v Romea in Julijo, da sva pozabila na vse, na oder, na reflektorje, na publiko v dvorani, bila sva

slepa in gluha za vse, kar se je dogajalo okoli naju... Besedila sploh nisva govorila, igrala sva atmosfero, kot začarana sva se zazrla drug v drugega... pomnim, da sva se držala za roki... takole... (*jo prime za roko, igralka zapre oči*)... ležala sva tesno skupaj na praktikablu... publiko sva pritegnila z doživeto igro, tako da so gledalci sprejeli to neskončno dolgo pavzo kot integralni del igre... Čez čas, nemara je minilo nekaj minut, to se vleče na odru, kot bi trajalo nekaj ur, so se začeli nekateri gledalci živčno presedati... Seveda sva takoj začutila spremembo razporeditve v dvorani... Hotela sva nadaljevati z besedilom, a nisva vedela, do kod sva prišla in kako začeti... Oblil me je mrzel pot, tudi Julija je bila videti zelo prestrašena... Pogledala sva proti suflerju... takrat je imel šepetalec na rampi hišico... namigovala sva mu, naj nama vrže iztočnico... Ta pesjan... bil je to stari Maks, cinik in zajebant... pa je samo molčal in se delal, da ne ve, da sva v hudi zagati... Minila je še ena večnost... končno se naju je Maks usmilil... Veste, kaj je naredil? Z rokama nama je pokazal tole... (*igralec naredi znano gesto, ki ponazarja spolni akt*)...

IGRALKA: Hahaha... In kaj ste vi naredili?

IGRALEC: Kaj pa naj bi naredil? Ubogati ga nisem mogel... Dobil sem napad histeričnega smeha, da bi ga prikrl, sem tesno objel Julijo, ki se je tudi dušila v smehu... Čez čas je nadaljevala z besedilom vloge... rekla je... kaj je že rekla...?

IGRALKA: Da sladka pesem je škrljančeva? Tale že ne, ko nama slast gredi...

IGRALEC: Ja, to je rekla... Kako ste vedeli?

IGRALKA: Rekla sem vam, da sem igrala Julijo, sedemindvajsetkrat, kar je bilo za tiste čase rekordno število ponovitev... Prizor slovesa mi je bil najbolj pri srcu.

IGRALEC: Meni tudi... Kaj če bi zaigrala ta prizor za avdicijo?

IGRALKA: Odlična misel... V tem prizoru je že senca smrti, Julija podzavestno sluti, da ga ne bo videla nikoli več.

IGRALEC: Tudi on ve, da gre za dokončno slovo... Ta prizor bova imenitno zaigrala... Zdaj imava izkušnje, ki jih takrat nisva imela... Več razumeva, najina vednost je nova kvaliteta, ki je najmanj enakovredna mladostnemu zagonu. Postala sva zrela...

IGRALKA: Kaj hočeš stran? Saj ni še blizu dan: saj to je slavec bil in ne škrljanec...

(*igralka leže na tla in potegne k sebi igralca, ki se ne upira*)

Saj to je slavec bil in ne škrljanec, ki ti prešinil plaho je uho; vso noč žgoli tam na granatniku: verjemi, dragi, da je slavec bil.

IGRALEC: (*bolšči v igralko s široko razprtimi očmi*)

IGRALKA: Zdaj si ti na vrsti... Govori že...

IGRALEC: Ja, seveda...

IGRALKA: No...

IGRALEC: Temno le v duši nama... vse temneje...

IGRALKA: Zmotil si se... To pride pozneje... Pomagala ti bom...
Ponavljaj počasi za menoj... Bil je škrljanec...

IGRALEC: *(mehanično ponavlja za njo)* Bil... je... škrljanec... v duši
temno...

IGRALKA: ...jutra glasnik, ne slavec...

IGRALEC: ...jutra glasnik... ne slavec... vse temneje...

IGRALKA: ...glej, zavisten svit obroblja razmaknjene oblake tam na
vzhodu...

IGRALEC: Glej... tema...

IGRALKA: Glej, zavisten svit obroblja...

IGRALEC: ...glej... tema...

IGRALKA: ...zavisten svit obroblja...

IGRALEC: ...glej... t... Ne morem! Ne gre in ne gre... Sproti pozabim
sleherno besedo.

IGRALKA: Potrudi se, ponavljal za menoj... zavisten svit obroblja...

IGRALEC: Ali ne razumeš, da sem pohabljen. Moja glava je polna Raskol-
nikova. Ne morem se znebiti tega blaznega morilca. Pred leti mi je
zlezal pod kožo in zdaj tiči v vsakem vlaknu mojega tkiva... Samo
njegove replike mi brodiyo po spominu... Kako naj si zapomnim novo
besedilo, če je moja glava nasičena z besedami Raskolnikova?!
...Sekiro sem potegnil iz zanke, vendar je nisem popolnoma izvle-
kel... Včasih se ponoči zbudim ves premočen od potu, ki kar lije iz
mene... Ne morem se spomniti preproste pesmi, ki se je učim za
nastop na neki šoli... Tiho prihaja mrak... Sekira je zadela naravnost
v teme... Tiho prihaja mrak... Takrat sem jo z vso močjo udaril še
enkrat... in še enkrat... še... Tiho prihaja mrak... To je tako
grozno, kot bi stal pred neznanskim breznom, ki me bo vsak hip
pogoltnilo, hočem klicati na pomoč, iz grla pa ne pride nič... niti črke
ne morem izgovoriti... odpiram usta kot riba na suhem... Sem igra-
lec brez spomina, invalid... Veš, kako se počutim? Kakor violinski
virtuoz, ki so mu amputirali prste na obeh rokah... Kako naj igram?!
Raskolnikova ne morem ven in ven ponavljati... Spomnim se prvega
verza. Ubijem si ga v glavo z velikanskim naporom... TIHO PRI-
HAJA MRAK... Hočem recitirati naprej... kako že gre drugi verz,
ne morem se spomniti, s katero besedo se začne... Je to morda
dežela? Ali ljubezen? Smrt...! V moji glavi se vrtnčijo vse mogoče
besede, podim se za njimi, ko katero ujame, z grozo ugotovim, da je
napačna... Poženem se za drugo... In tako gre divja jaga v moji glavi
naprej in naprej brez konca in kraja... Jaz sem odpisan... Avdicije ne
bom opravil...

IGRALKA: Ne bova igrala besed in stavkov, igrala bova vzdušje, ljubezen
se da izraziti tudi brez besed, s pogledi, dotiki, božanjem... Pridi,
Slavko, pridi...

IGRALEC: Od kod veš, da mi je ime Slavko...?

IGRALKA: Vem...

IGRALEC: Ti si...

IGRALKA: Sem ... tvoja Julija.

IGRALEC: Povej, kako ti je pravo ime?! Vsega se živo spominjam, tvojega obraza, predvsem oči in ustnic ... poljubov ... trepetanja kože ... samo tvoje ime mi je ušlo iz spomina ... Oprosti, minulo je toliko časa od takrat ...

IGRALKA: Natanko triinštirideset let ... Julija je bila moja prva vloga, debut ... Ti si bil moj prvi partner ... Romeo ... Silno sem te ljubila ...

IGRALEC: Povej, prosim, ime!

IGRALKA: Vida.

IGRALEC: Seveda, Vida! ... Klical sem te lepa Vida ... Moj bog, si bila lepa ...

IGRALEC: Še vedno sem lepa. Zapri oči, pa me boš videl takšno, kakršna sem bila pred triinštiridesetimi leti ...

IGRALEC: (*zapre oči*) Zares si zelo lepa ... Vida ...

IGRALKA: (*zapre oči*) Tudi ti si lep in mlad ... Slavko ...
(*dolg poljub*)

IGRALEC: Kod si hodila vsa ta leta? ... Triinštirideset let ... to je cela večnost.

IGRALKA: Igrala sem druge vloge, tragične in komične, včasih tragikomične ... Nekoč so mi ponudili, da bi bila spet Julija ... Sprejela sem ponudbo, verjela sem, da bom preteklost priklicala nazaj, začeli smo z vajami, ampak nisem mogla ... Spomin nate je bil premočan ... Julije ne moreš prepričljivo zaigrati, če nisi zaljubljena v Romea ... Besede so votle, papirnate, čustvom se ne da ukazovati ... Vrnila sem vlogo ...

IGRALEC: Zakaj mi nisi pisala, zakaj me nisi poiskala ...? Tako sem te pogrešal ...

IGRALKA: Še opazil nisi, da me ni več v teatru ... Takrat si malikoval samo sebe ... Bil si izjemno uspešen ... glavne vloge v gledališču, nastopal si v filmih, na televiziji, povsod te je bilo dosti ... Od daleč sem spremljala tvojo strmo pot navkreber ...

IGRALEC: Ali si se medtem omožila?

IGRALKA: Ne ...

IGRALEC: Si zaradi mene ostala sama?

IGRALKA: (*se nasmehne*) Ne zaradi tebe, ampak zaradi drugih, ki so mi dvorili. Niti eden izmed številnih kavalirjev, ki so mi dvorili, mi ni bil tako všeč, kakor si mi bil ti ... Veš, nekaj ti moram priznati ...

IGRALEC: Povej ...

IGRALKA: Ves čas sem slutila, da se bova nekoč nekje po naključju srečala.

IGRALEC: Tudi jaz sem sanjal o tem trenutku.

IGRALKA: Nikar se ne sprenevedaj! Zate sem bila samo bežna avantura, bežna senca, ki se razpreda kakšno urico po odru ... Celó takrat, kadar si spal z menoj, si v mojem objemu mislil na drugo.

IGRALEC: Ni res! Rad sem te imel.

IGRALKA: Mene nisi mogel preslepiti, predobro sem te poznala. Natanko sem vedela, kdaj so tvoje besede pristne, kdaj so zlagane. Z besedami lahko po mili volji ravnaš, s podtonom pa ne moreš... Pred partnerjem si na odru nag...

IGRALEC: Ja... kaj bova pa zdaj?

IGRALKA: O čem govoriš... o naju?

IGRALEC: Govorim o avdiciji...

IGRALKA: Seveda o avdiciji... Igrala bova Romea in Julijo... Boš videl, izvrstna bova, boš videl...

IGRALEC: Kateri prizor bova igrala?

IGRALKA: Katerikoli...

IGRALEC: Kaj meniš o zadnjem prizoru?

IGRALKA: Katerega misliš?

IGRALEC: Prizor v grobnici... Ko te najdem mrtvo, se pravi navidezno mrtvo, omamljeno... spijem strup, ker sem prepričan, da si zares umrla.

IGRALKA: Ampak v tem prizoru ni dialoga. Jaz ležim na mrtvaškem odru, ti govoriš, nato se ubiješ, jaz se zavem, zagledam tebe mrtvega in se v obupu zabodem... O, kakor nalašč, nož!... Tu so nožnice... (*se pantomimično zabode*) Obtiči, daj, da umrem... Konec... fanfare... ploskanje... To ni primeren prizor za avdicijo... verjemi mi...

IGRALEC: Meni pa se zdi zelo primeren.

IGRALKA: Nočem igrati v tem morbidnem prizoru! Upira se mi... Hočem se še enkrat ljubiti s teboj, četudi na odru, poslednjikrat... Prosim te, zaigrajva najino slovo... Kaj hočeš stran?... Rotim te... Saj ni še blizu dan...

IGRALEC: ...Potem si je Raskolnikov ob oknu dolgo in natančno ogledoval sekiro... nobenih sledov ni bilo...

IGRALKA: Molči! Tega nočem poslušati!... Kaj hočeš stran? Saj ni še blizu dan...

IGRALEC: Najin dan se je iztekel, pred nama je samo še temna noč. A ne razumeš? Avdicija je samo pretveza, past, mišnica... Zadnji nastop pred smrtjo... poslovilna predstava... premišljeno so naju speljali na tanek led... Saj veš, kako se je končala ježa čez Bodensko jezero... Led se je udril... Onstran teh vrat ni ničesar... nirvana... nič, razumeš...? Tam je črna tema, pozabljenje... Avdicija ni nič drugega kot definitiven konec... Odhod v temo... Oder bo zagrnila zavesa... Drugo vse molk...

IGRALKA: Ne verjamem... Kdo pa je prej govoril, če onstran vrat ni ničesar?

IGRALEC: Gre za prevaro, privid, blodnjo...

IGRALKA: Ni res! Povabili so me na zaresno avdicijo... Hočem spet igrati, nastopati na odru, se razkazovati, uživati, očarati publiko, živeti... Pozabljenje in črna tema je tostran vrat, onstran vrat je življenje, uspeh, slava, aplavzi...

GLAS: (*po zvočniku*) Ljubezen to, ki grobu gre naprot,

in neutolažni starišev prepir,
ki le otrok propast mu ustavi pot,
zgostimo tukaj vam v dveh ur okvir...

(na oder prideta MLADENIČ in MLADENKA in zaigrata balkonski prizor. Oba sta zelo lepa, oblečena v bela lahka oblačila. On samo v hlačke, ona v kratko krilce. Lahko bi bila športnika ali sodobna angela smrti. V primerjavi z igralcem in igralko izžarevata mladost in moč, čeprav je v njuni igri čutiti tudi prisotnost srhljivega konca.)

MLADENIČ: Stoj, kaj je sinilo skozi okno tam?

Tole je vzhod in Julija je sonce.
Sonce na plan! Ubij zavidno luno,
ki hira in blede od žalosti,
da ti, nje dekla, lepša si od nje.
O da bi vedela, da je! –
Zdaj govori, vendar ni rekla nič.
Kako oprla je lice ob dlan!
O, da sem rokavica na tej dlani
in ji poljubljam lice.

MLADENKA: O gorje!

MLADENIČ: Zdaj govori: –

o, spregovori, angel jasni, spet!

MLADENKA: O Romeo, zakaj si Romeo!

Očetu se, imenu odpovej,
če ne, prisezi, da si ljubi moj,
in jaz ne bom več Capuletova.

MLADENIČ: *(zase)* Naj še poslušam? Naj spregovorim?

MLADENKA: Samo ime je tvoje moj sovražnik;

ti bil bi ti, čeprav ne bil bi Monteg.

Kaj pa je Monteg? Roka, noga ni,
obraz ni, niti kak drug del človeka.

Preberi si ime! Kaj je ime?

To, čemur roža pravimo, dišalo
bi prav tako lepo z imenom drugim;
in Romeo, da se drugače kliče,
popolnost svojo bi ohranil vso: –
o Romeo, odloži to ime,
in zanj, ki tebe se ne tiče nič,
ná mene vso.

MLADENIČ: Primem te za besedo:

reci mi »ljubi« in prekrščen bom;
poslej več nočem biti Romeo.

MLADENKA: Uho mi ni užilo sto besed

iz teh še ust, vendar poznam ta glas.

Kaj nisi Romeo, in Montegov?

MLADENIČ: Ni to, ni ono, če ni tebi všeč.

Ljubezen, ta me gnala je iskati;

svèt mi je dala, jaz pa njej oči.
 Nisem krmar; a če bila bi daleč
 kot pusti breg najzadnjega morja,
 odrinil bi za tako dragotino.

MLADENKA: O mili Romeo, če ljubiš, to
 odkritosrčno mi povej; če misliš,
 da sem ti le prehitro pridobljena,
 bom mračna, hladna, ti porečem »ne«,
 če snubil boš; sicer ne za ves svet.

MLADENIČ: Prišežem ti na luno blaženo,
 ki po vejevju tam srebro preliva –

MLADENIČ: Če mi ljubezen –

MLADENKA: Ne, nič priseg:

Predragi, lahko noč!

Zdrav! Zdrav! Mir in pokoj, ki ga uživa
 moje srce, naj vate se izliva!

MLADENIČ: O, greš, in jaz ostanem neodrešen?

MLADENKA: S čim mogel biti bi nocoj potešen?

MLADENIČ: Za mojo vrni svojo mi prisego.

MLADENKA: Dala sem jo, še preden si jo prosil.

A rada bi, da je še nisem dala.

MLADENIČ: Preklicala bi jo? Čemu, premila?

MLADENKA: Da radodarna bi ti spet jo dala.

Šum slišim v izbi; zbogom, dragi moj?–

Mili Monteg, bodi zvest,

Počakaj malo, pridem še nazaj.

MLADENIČ: O blažena, preblažena mi noč!

Bojim se, da je vse le nočni sen,

prelep, presladek, da bi bil resnica.

(Julija se vrne)

MLADENKA: St, Romeo, st!

(Od tu naprej prevzame vlogo Julije igralka, ki igra patetično, a vseskozi zagnano)

IGRALKA: Romeo!

MLADENIČ: To moja duša kliče moje ime:
 srebrno sladko glas zaljubljenih
 kot rahla godba skozi noč zveni
 pozornemu ušesu.

IGRALKA: Romeo!

Kaj hočeš stran? Saj ni še blizu dan:
 saj to je slavec bil in ne škrjanec,
 ki ti prešinil plaho je uho;
 vso noč žgoli tam na granatniku:
 verjemi, dragi, da je slavec bil. *

IGRALEC: Bil je škrjanec ... *(to reče zase)*

MLADENIČ: Bil je škrjanec, jutra oglasnik,

ne slavec: glej zavisten svit obroblja
 razmaknjene oblake tam na vzhodu:
 noči so sveče dogorele, dan
 veš veder vstaja nad megleni vrh.
 Če grem, bom živ, če tu ostanem, mrtev.

IGRALEC: *(ponovi potihoma kot odmev)*

Če grem, bom živ, če tu ostanem, mrtev.
(Igralčeva intervencija ne sme zmotiti prizora med Mladeničem in Igralko, ki skrajno resno igrata ljubezenski prizor. Mladenka medtem leži nepremično na tleh, kot bi bila mrtva.)

IGRALKA: Ta luč ni dnevna luč; jaz vem to, jaz:
 svetlobni hlap je, ki ga sonce dviga,
 da drevi bil bi ti za plamenico
 in svetil ti na poti v Mantovo:
 zato ostani – ni še sila stran.

MLADENIČ: Naj me ujamejo, naj me usmrte, meni je vseč, če ti tako želiš.

Kar pridi smrt, če Juliji je prav.

IGRALEC: *(ponovi)* Kar pridi smrt, če Juliji je prav.

MLADENIČ: No, dušica? Kramljajva – ni še dan.

JULIJA: Dan je, dan je! Od tod! Le hitro stran!

Škrjanec je, ki poje tak neubrano,
 hrešči neznosno in ostro vrešči.
 Da sladka pesem je to škrjančeva?
 Tale že ne, ko nama slast greni:
 saj ta te glas iz mojih rok odganja,
 ko kakor budnica nam dan oznanja.
 Sedaj pa stran; svetló je in svetleje.

MLADENIČ: Temno le v duši nama, vse temneje!

IGRALEC: ... vse temneje!

IGRALKA: Skoz okno noter dan, življenje ven!

(igralka omahne v objemu Mladeniča)

IGRALEC: Zgodi se ... da človeka tik pred smrtjo obide radost ... Zadnji žarek ... O, Bog, nesrečo sluti mi srce!

(Igralec se približa Mladenki, ki mrtva leži na tleh.)

IGRALEC: Mila žena ... Sekiro sem potegnil iz zanke ... Vendar je nisem popolnoma izvlekel ... Temno v duši ... Sekira je zadela naravnost v teme ... Vse temneje ... Takrat sem jo z vso močjo udaril še enkrat ... Zadnji objem *(jo objame)* ... Lepoti tvoji smrt ni bila kos ... Nobenih sledov ... Nobenih ... Zdaj v poljubu umrem ...

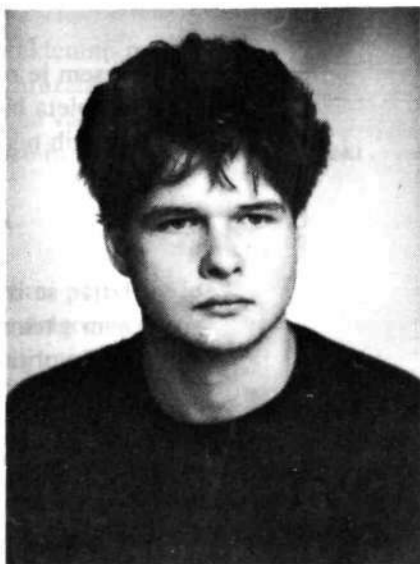
(Igralec poljubi Mladenko in umre)

GLAS: Mrakoten mir iz tega jutra sije;
 brez sonca v žalost se zagrinja dan.
 Ni dveh, ki užila srečo sta bolj zlo
 kot Julija in z njo njen Romeo ...

(med tem besedilom Mladenič in Mladenka poravnata trupli Igralca in

Igralke. Položita ju drug ob drugega, z rokami sklenjenimi na prsih kakor na mrtvaškem odru. Avdicija je končana. Gledalci še nekaj časa poslušajo glasbeni finale)

Pesmi

Borut
Suban

SPREHAJANJA

Tvoj obraz . . .
Umakneš se v samoto . . .
In z grozo pričakuješ . . .

*

Črna mačka se plazi
po stekleni jutranji zarji . . .
Sonce je ožgano
do kosti . . .

*

Ladje se izgubljajo v megli . . .
Nihče več ni sam . . .
Vidiš dlje, če mižiš!

*